

«БЕКТЕМИН»

Социалдык өнүктүрүү жана ишкердик

институтунун ректорунун м.а.

э.и.д., доцент **Г.О. Осмонкулова**

2018-жылдын «5» апрели

Артыкбаева Сонунбү Жумабековнанын “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” аттуу 25.00.24. – Экономикалык, социалдык жана саясий география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган ачык коргоого карата жетектөөчү мекеме Социалдык өнүктүрүү жана ишкердик институтунун “Социалдык иш” кафедрасынын

ПИКИРИ

1.Диссертациялык изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы мамлекеттик программалар менен болгон байланышы.

Артыкбаева Сонунбү Жумабековнанын коргоого сунушталып жаткан диссертациялык иши бүгүнкү күндө туризм дүйнө элдеринин жашоо образынын ажырагыс бөлүгүнө жана социалдык-экономикалык өнүгүүнүн маанилүү багытына айланды. Туризмдин ролу туруктуу экономикалык өсүш, социалдык инклюзивдүүлүк, жумуш менен камсыздоо, жакырчылыктын деңгээлин төмөндөтүү, маданий баалуулуктарды жана мурастарды коргоо сыяктуу чөйрөлөрдө улам жогорулап жаткандыгы талашсыз.

Кыргыз Республикасынын социалдык мамлекет макамы, анын социалдык багыттагы рынок экономикасын түзүү саясаты социалдык чөйрөнүн, анын ичинде туризм тармагынын артыкчылыктуу багыт катары ар тараптуу изилдөө зарылдыгын шарттайт. Анткени Кыргыз Республикасы Борбордук Азия чөлкөмүндөгү жаратылышы абдан кооз жана жайгашуусу уникалдуу болгон туристтик-рекреациялык потенциалы жогору өлкөлөрдүн бири болуп эсептелет. Мындан улам туризмдин социалдык маанисин географиялык аспектиде кароо, башкача айтканда, анын тармактык жана территориялык өнүгүү факторлорун жана мыйзам ченемдүүлүктөрүн

иликтөө, анын өнүгүүсүнүн социалдык маанисин жогорулатуу багытында изилдөөлөрдү жүргүзүү талап кылынууда. Мында башкы маселе туристтик тармактын социалдык жана экономикалык кайтарымын мүмкүн болушунча көбөйтүү менен анын өнүгүүсүн калктын жашоо деңгээлин жогорулатууга шарт түзүүгө багыттоодо турат. Учурда республикада жана анын аймактарында туризмдин социалдык маселелери теориялык, методологиялык жактан жана практика жүзүндө жетишээрлик деңгээлде изилденбей жатат, бул жаатта илимий макалалар жана монографиялар аздык кылат.

Кыргызстандын түштүк аймагынын территориясы социалдык-географиялык жактан али жетишсиз изилденип, ал социалдык чөйрөнүн, анын ичинен туризм тармагынын комплекстүү өнүгүүсүнө жана рационалдуу жайгашуусуна кедергисин тийгизип келет. Буга чейин жүргүзүлгөн изилдөөлөрдүн басымдуу бөлүгүндө туризмдин өнүгүүсүнүн экономикалык артыкчылыктары каралып, анын социалдык-географиялык жагдайларына жетиштүү көңүл бурулган эмес. Аймактын социалдык-туристтик потенциалын географиялык өңүттөн баалоонун илимий-теориялык усулдарын жана жолдорун иштеп чыгуу жана анын жыйынтыктары боюнча тиешелүү иш-чараларды аткаруу зарыл.

Жогоруда белгиленген жагдайлар изилдөөнүн актуалдуулугун аныктап, диссертациялык иштин темасын, анын максатын, изилдөөнүн маселелерин жана конкреттүү багыттарын тандоого негиз түзгөн.

2. Диссертацияга коюлган талаптардын чегиндеги илимий корутундулар (тыянактар) (илимий кызматкерлердин тиешелүү адистиктеринин паспортуна ылайык илимий даражаны ыйгаруу жөнүндө жоболордун негизинде).

1-жыйынтык: С.Ж.Артыкбаеванын “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темадагы диссертациялык иши Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын талаптарына ылайык түзүлүп, анда изилдөөнүн натыйжалары, көлөмү, түзүлүшү, коюлган максаттары жана милдеттери, коргоого алынып чыккан жоболору, пайдаланылган адабияттардын саны жана аларга шилтемелер, негизги корутундулардын жыйынтыктары боюнча жарыяланган илимий эмгектердин саны так көрсөтүлгөн.

2-жыйынтык: Диссертациялык изилдөөнүн алдына социалдык чөйрөнүн структуралык жана функционалдык өзгөчөлүктөрүн ачып көрсөтүү менен

катар Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында туризм тармагынын өсүп-өнүгүүсүнүн социалдык маани-маңызын аныктоо максаты коюлган. Бул максатка жетүүнү көздөө менен бирге диссертант, диссертациялык иште -социалдык чөйрөнүн азыркы коомдогу ордун жана маани-маңызын ар тараптуу жалпылоо менен бирге, учурда туристтик керектөөлөрдү калыптандыруу мүмкүнчүлүктөрүн аныктоо аракеттери кылынган. Туризмди социалдык чөйрөнүн тармагы катары ага тийгизген таасирин илимий жактан негиздөө жана анын социалдык функциялары талданган.

Туризм инфраструктурасынын тармактык өнүгүү жана территориялык жайгашуу абалын жана өзгөчөлүктөрүн аныктоого аракеттер кылынган. Автор тарабынан, социалдык чөйрөнүн тармактар аралык территориялык комплекс катары өнүгүүсүнүн өбөлгөсүн тастыктоого жана мамлекеттин социалдык саясатын жүргүзүүдө социалдык туризмди өнүктүрүүнү жана жайылтууну артыкчылыктуу багыт катары кароо зарылдыгын негизделген.

3. – жыйынтык: Диссертациялык иште социалдык чөйрө алгачкы жолу кыргыз география илиминин изилдөө объектиси катары каралып, анын азыркы коомдогу мааниси, адам капиталын кайра жаратуудагы жана өндүргүч көчтөрдү жайгаштыруудагы ролу социалдык-географиялык жактан иликтенген; социалдык чөйрө түшүнүгү жана анын структуралык курамы жаңы көз карашта такталган; алгачкы жолу туризм тармагынын социалдык мааниси анын эң башкы функциясы экендиги негизделген; Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында туризм тармагынын өнүгүү жана жайгашуусунун социалдык потенциалы аныкталган; туризм инфраструктурасынын аймактык өнүгүү жана жайгашуу деңгээлине жана туризмдин чарбалык ишмердүүлүгүнө социалдык-географиялык жактан талдоо жүргүзүлгөн; аймактын деңгээлинде туризмдин өнүгүү жана жайгашуусунун социалдык маанисин жогорулатуу багыттары сунушталган.

Диссертациялык иш И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Ош мамлекеттик университетинин Д.25.17.565 диссертациялык кеңешинин профилеине жана 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистигинин паспортунун талаптарына ылайык келет.

3. Диссертациянын илимий сунуштарынын, корутундуларынын негиздүүлүгү жана ынанымдуулугу.

Диссертациялык иште коргоого алынып чыгуучу негизги жоболор боюнча автор тарабынан көп жылдык изилдөөнүн жана статистикалык

маалыматтарды талдоонун жыйынтыктарынын негизинде география илимине өз салымын кошо ала турган далилдүү, ишенимдүү жана жаңы илимий тыянактар алынган:

1. Диссертант тарабынан, Кыргыз Республикасында социалдык мамлекетти куруу, социалдык багыттагы рынок экономикасын калыптандыруу жана натыйжалуу социалдык саясатты жүргүзүү шарттарында социалдык чөйрөнүн жана туризмдин социалдык тармак катары теориялык жана илимий-усулдук жактан негизделиши; адамдын жашоо жыргалчылыгынын калыптануу стадияларында туристтик керектөөлөрдүн пайда болуу жана өнүгүү деңгээлинин такталган жана социалдык чөйрөнүн курамдык структурасынын өзгөчөлүктөрүнүн автордук көз карашта аныкталышы;

2. Автор Кыргызстандын түштүк аймагында туризмди өнүктүрүүнүн жана жайгаштыруунун социалдык потенциалынын жана анын структуралык элементтеринин аныктоо менен бирге азыркы типтүү кыргыз туристинин социалдык портретинин түзүлүшү; туризм инфраструктурасынын өнүгүү жана жайгашуусунун, анын чарбалык ишмердүүлүгүнүн социалдык-географиялык талдоосун жасалган.

3. Диссертант тарабынан, аймакта туризмдин өнүгүү жана жайгашуусунун социалдык маанисин жогорулатуунун багыттары; социалдык чөйрөнү тармактар аралык территориялык комплекс катары өнүктүрүү аркылуу туризмди социалдык өнүктүрүү мүмкүнчүлүктөрү: социалдык чөйрөнүн тармактык-стадиялык өнүгүүсү туристтик керектөөлөрдүн калыптануусун шарттайт; аймакта жаңы ресурстарды өздөштүрүүгө жана рынокко алып чыгууга сунуш кылынган туристтик инновацияларды кийирүү жолдорун тастыктаган.

4. Диссертант, өлкөдө социалдык саясатты ишке ашыруунун артыкчылыктуу багыты катары негизделген социалдык туризмди өнүктүрүү жана жайылтуу жолдору, анын калктын тиешелүү социалдык катмарларына багытталган түрлөрүн жана формаларын аныктоого аракет жасалган.

4. Диссертациялык иште алынган илимий жыйынтыктардын ички биримдигин баалоо.

Диссертациянын материалдары Кыргызстанда ар кандай мамлекеттик жана аймактык өнүгүү программаларында туризм тармагынын социалдык маанисин жана натыйжаларын кошо кароо зарылдыгын тастыктайт. Социалдык комплекс жана туризм чөйрөсүндө аракеттенген мамлекеттик

органдар тарабынан укуктук-ченемдик жана уюштуруучулук-экономикалык материалдарды даярдоодо, социалдык коргоо ишин жайылтууда, социалдык маанидеги бизнес-структураларды түзүүдө, ошондой эле өкмөттүк эмес, профсоюздук ж.б. уюмдар тарабынан максаттуу иш-чараларды өткөрүүдө колдонулушу мүмкүн.

Диссертациялык иштин натыйжалары Кыргызстандын түштүк аймагында туризм тармагын анын экономикалык маанисин арттырууну эске алуу менен пропорционалдуу жайгаштырууга мүмкүнчүлүк түзөт; туристтик инновациялык иш-аракетти киргизүү боюнча сунуштар жалпы социалдык чөйрөнүн материалдык-техникалык базасын заманбап талаптарга шайкеш келтирүүгө жана калктын, ишканалардын жана аймактардын социалдык-экономикалык деңгээлин жогорулатууга шарт түзөт.

Изилдөөнүн жыйынтыктары жана сунуштары туризм тармагын жетектөөчү жана уюштуруучу мекемелеринде, аймактык башкаруу органдарында, орто жана жогорку окуу жайларынын окуу процессинде колдонулган.

5. Диссертациялык негизги жоболордун, корутундулардын жана тыянактардын жарыяланган материалдарынын ишенимдүүлүгү.

Изилдөөнүн негизги жоболору жана жыйынтыктары боюнча изденүүчү тарабынан аймактык, республикалык жана эл аралык семинарларда, илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалып, талкууланган.

Автордун Кыргызстандын түштүк аймагында туристтик тармактын социалдык потенциалын баалоо жана социалдык маанисин жогорулатуу маселелерине арналган көп жылдык географиялык изилдөөлөрүнүн жыйынтыктары диссертациянын мазмунун тигил же бул деңгээлде чагылдырган 24 илимий макалада жарыяланган. Изденүүчүнүн жарыяланган макалаларынын тизмеси Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиянын “Илимий наамдарды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү” Жобосунун талаптарына жооп берет.

6. Авторефераттын мазмунун диссертациялык иштин мазмунуна дал келүүсү.

Диссертациянын максаты жана милдеттери авторефераттын текстинде чагылдырылган. Автореферат кыргыз жана орус тилинде жарыяланып, алар кыргыз, орус жана англис тилиндеги резюмелер менен жабдылган.

7. Диссертациянын мазмунундагы жана жасалгалоосундагы кемчиликтер.

Талапкердин жогоруда көрсөтүлгөн жетишкендиктери менен катар диссертациялык иштин төмөнкүдөй кемчиликтери аныкталды:

1. Өлкөнүн түштүк аймагынын туризм тармагына келип түшкөн чет элдик инвестицияларды талдоо жетиштүү жүргүзүлгөн эмес.

2. Изилденип жаткан аймактын социалдык маселелеринин жана кадр маселесинин сырттан кирүү туризмине тийгизген таасирин негиздөө керек.

3. Эмгектин кыргыз тилинде жазылышы колдоого алаарлык иш, бирок иштеги айрым стилистикалык жана грамматикалык каталарга жол берилген, аларды ондоо жагы сунушталды.

Анткени менен бул эскертүүлөр илимий изилдөөнүн маанилүүлүгүн жана баалуулугун төмөндөтпөйт.

8. Диссертациялык иштин “Илимий наамдарды ыйгаруу тартиби” жөнүндөгү Кыргыз Республикасынын ЖАКтын Жобосунун талаптарына ылайык келүүсү.

Диссертациялык иштин структурасы, мазмуну илимий жоболорду чагылдырат, изилдөөнүн жыйынтыктары жана анын жасалгалоосу Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын «Кыргыз Республикасынын окумуштуулук даражаны ыйгаруу жөнүндө Жобосунун» кандидаттык диссертациялар боюнча талаптарына жооп берет. Ал эми анын автору Артыкбаева Сонунбү Жумабековна 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Корутунду пикир: Жетектөөчү мекеме аткарылган диссертациялык ишти карап чыгып, С.Ж.Артыкбаеванын “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу (Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темада сунушталган кандидаттык диссертациясын “Илимий наамдарды ыйгаруу тартиби” жөнүндөгү Жобонун негизинде кандидаттык диссертацияларга коюлган талаптарга жана адистиктин паспортуна толук жооп бергендигин тастыктайт.

Артыкбаева Сонунбү Жумабековнанын 25.00.24. – экономикалык, социалдык жана саясий география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган “Социалдык чөйрөнүн өнүгүүсүндө туристтик тармактын ролу

(Кыргызстандын түштүгүнүн мисалында)” деген темадагы диссертациясына - пикир Социалдык өнүктүрүү жана ишкердик институтунун социалдык иш кафедрасынын 2018-жылдын 5-апрелиндеги кеңейтилген кеңешмесинде угулду жана №8 протоколу менен бекитилди.

**Төрага,
география илимдеринин
кандидаты, “Социалдык иш”
кафедрасынын доцентинин м.а.**

К.Ө.Байзаков

**Катчы,
экономика илимдеринин
кандидаты**

А.Т.Шабданова

	Колдонулган	К. Байзаков
	Колдонулган	Шабданова
	Колдонулган	С. Ибрагимов
	Колдонулган	М. Сапаров
" 5 " 04 2018 ж/г		